

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ
ร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

THE DEVELOPMENT OF CURRICULUM TO ENHANCE ACTIVE LEARNING COMPETENCY
ON ACTION RESEARCH PROCESS AND PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY
FOR BASIC EDUCATION TEACHERS

ญาณิฐา ราชคม*, มนสิข สิริสมบุญ

Yanitha Rajchakom*, Monasit Sittisomboon

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Education, Naresuan University, Phisanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: yyanitha@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น 2) สร้างหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร และ 4) ประเมินหลักสูตร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดยการสำรวจสภาพและความต้องการจำเป็นของครู การศึกษาแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร โดยการยกร่างสร้างหลักสูตร การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร การทดลองนำร่อง และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรกับครูโรงเรียนอนุบาลจุน(บัวสถาน) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นครูที่อาสาสมัคร และขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร ควรมีความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง คือ 1.1) กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.2) เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.3) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.4) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 1.5) การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ 1.6) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน 1.7) การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ผลการสร้างหลักสูตรมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา กระบวนการ สื่อการเรียนรู้ การประเมินผล โดยกระบวนการมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน 3) ผลการใช้หลักสูตร ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

This research article aims 1) to study necessary foundation data, 2) to construct and verifying the curriculums' quality, 3) to implement the curriculum, and 4) to evaluate an enhanced curriculum. This research and development methodology involved four steps as follows: Step 1 is to study foundational data for curriculum development by surveying the conditions and requirements,

studying relevant concepts and documents, and collecting data through interviews with scholars and experts. Step 2 is to construct and verifying the curriculums' quality, conducting a pilot study. Subsequently, revising the curriculum and its manual. Step 3 is to implement the curriculum with 30 volunteer teachers at Anubanchun School (Ban Bua Sathan). And step 4 is to evaluate the curriculum. The results at each step were presented as follows: 1) Based on the foundational data findings, the developed curriculum should have content covering 7 topics, namely: 1.1) active learning strategies, 1.2) active learning techniques, 1.3) active learning design, 1.4) active learning lesson plan writing, 1.5) media and learning resources utilization, 1.6) creating conducive classroom environments, and 1.7) learning outcomes assessment from active learning approaches. 2) The enhanced curriculum comprises six components: Principles, Objectives, Structure and content, Process, Learning materials; and Assessment. The process involves five stages: situation analysis, planning, acting, observing, and reflecting on the outcomes. 3) Post-curriculum implementation, teachers' competencies in active learning management were higher than the criteria of 75 percent at the statistical significance level of .05. 4) Teachers' opinion through input, process, and output of the enhanced curriculum was at a high level. **Keywords:** Curriculum Development, Active Learning Competency, Action Research Process, Professional Learning Community

บทนำ

วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทย 4.0 ขับเคลื่อนประเทศด้วยการวิจัยและนวัตกรรมจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการศึกษาให้มีสมรรถนะสูง คือ มุ่งเน้นการผลิตคนตามความต้องการในการพัฒนาประเทศ โดยปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งเสริมการพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะใหม่สำหรับนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อาทิเช่น การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (OECD, 2021) ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและกระบวนการส่งต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะด้านพลังศรัทธา (Soft power) และพัฒนาขีดความสามารถของครูและบุคลากรให้มีความรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่พบว่า นักเรียนมักจะมีภาวะเบื่อหน่ายในการเรียนเพิ่มขึ้น หากจัดการเรียนการสอนเป็นแบบการลงมือปฏิบัติมากกว่าการนั่งฟังบรรยายในห้องเรียน วิธีการเรียนรู้เช่นนี้ ทำให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น มีผลการเรียนที่ดีขึ้น และสามารถต่อยอดไปสู่ทักษะขั้นสูงอื่น ๆ ได้อีกด้วย รวมทั้งการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา การใช้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และการรายงานผลต้องให้ข้อมูลพัฒนาการและความสามารถของผู้เรียนตามลำดับขั้นที่ผู้เรียนทำได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน ใช้เวลาในการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ในการคิด ลงมือปฏิบัติ สรุป และสร้างความรู้ด้วยตนเองเพื่อทำให้สิ่งที่เรียนรู้มีความหมายต่อตนเอง อันจะส่งผลให้สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในเขตพื้นที่จังหวัดพะเยาจากการลงพื้นที่จริงพบว่า ครูมีความพยายามศึกษาเรียนรู้การออกแบบการสอน เทคนิคการสอน วิธีการสอน และการสร้างสื่อการสอนใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน แต่เมื่อพิจารณาจากการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า ครูผู้สอนยังไม่เข้าใจการออกแบบและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นมีเนื้อหาและกิจกรรมไม่สอดคล้องกับ

ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน มีแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ครบถ้วน ไม่ตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัด และไม่สอดคล้องบริบทจริงของสถานศึกษา จากการศึกษาค้นพบว่า การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้มีประสิทธิภาพนั้น ปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญ คือ การปรับชุดความคิด และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูได้ และมีงานวิจัยที่ยืนยันและสนับสนุนว่าการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นการพัฒนาที่เป็นระบบมากที่สุดทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลแบบบูรณาการ หรือทักษะทางวิชาชีพในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มารุต พัฒนาผล, 2554); (พศิน แดงจวง, 2554)

การนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ร่วมกันเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน และพัฒนาวิชาชีพครู พบว่า กระบวนการดำเนินการมีลักษณะเฉพาะเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีม มุ่งเน้นการแก้ปัญหาและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การพัฒนาวิชาชีพและการเรียนรู้ของครูตามสภาพแวดล้อมโรงเรียน ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนการปฏิบัติงานของครูไปสู่ภารกิจและวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเติบโตทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Mertler, C.A., 2018) และช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เป็นจุดแข็งในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา (Sagor, 2010) ก่อให้เกิดข้อดีต่อสถานศึกษาและครู ดังนี้ 1) ได้กระบวนการพัฒนาครูที่มีวงจรการพัฒนายอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) เกิดความร่วมมือครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงาน การพัฒนาวิชาชีพและการเรียนรู้ของครูและต่อเนื่อง 3) สร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมกันทำงานเป็นทีมในโรงเรียนตอบสนองความต้องการทางการศึกษาแก่ประชาชนในพื้นที่ 4) สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนอย่างยั่งยืน 5) ยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ และพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้ทัดเทียมกับสากล และ 6) ได้นวัตกรรมการเรียนรู้ คือ ผลการวิจัยปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative action research) ที่สามารถนำไปปรับใช้แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมในแต่ละบริบทของการจัดการศึกษา (Sagor, R., 2010); (ประสาธน์ เนืองเฉลิม, 2561)

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูให้ออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพบริบทจริงของโรงเรียน และพัฒนาการปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดผลลัพธ์กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยกระดับคุณภาพการศึกษาตามนโยบายและจุดเน้นการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตอบสนองความต้องการของครูเป็นรายบุคคลได้อย่างต่อเนื่อง และทำให้ครูได้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือร่วมพลัง ปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกันจนสามารถนำไปปรับใช้แก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูได้อย่างเหมาะสมในแต่ละบริบทของการจัดการศึกษา นำไปสู่การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยและพัฒนา (Research and development) ใช้วิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การสำรวจสภาพและความต้องการจำเป็นของครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 2 จำนวน 50 คน จาก 8 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายได้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจ

ขั้นที่ 2 การศึกษาจากแหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการ แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสรุปข้อมูล

ขั้นที่ 3 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ขั้นที่ 4 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ขั้นที่ 5 สรุปผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ยกร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาเอกขึ้นไป มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน เป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบตรวจสอบ ขั้นที่ 3 ทดลองนำร่องการใช้หลักสูตร โดยครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านก๊วกแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 9 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายจากครูอาสาสมัคร และไม่ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ขั้นที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้พัฒนาครูกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูโรงเรียนอนุบาลจุน(บัวสถาน) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นครูที่อาสาสมัครเข้าร่วมทำกิจกรรมของหลักสูตร โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบการทดลองกลุ่มเดียวและวัดผลหลังการทดลอง (One Group Posttest Only Design) เพื่อประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีเนื้อหา 7 หน่วยการเรียนรู้ และการนิเทศติดตามและประเมินผล จำนวน 3 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน จำนวน 5 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูโรงเรียนอนุบาลจุน(บัวสถาน) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำนวน 30 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 ซึ่งเป็นครูที่อาสาสมัครเข้าร่วมทำกิจกรรมของหลักสูตร ซึ่งเป็นที่มีส่วนร่วมทดลองใช้หลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน

โดยสรุปขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

ผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างหลักสูตร

1.1 สภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า ครูมีความต้องการให้จัดอบรมการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและมีตัวอย่างการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สมบูรณ์และครอบคลุมทุกองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการปฏิบัติ ส่งเสริมกระบวนการคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน มีความคงทนในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีผลการเรียนรู้เป็นที่น่าพึงพอใจและผ่านตัวชี้วัด จัดสื่อการสอนให้หลากหลาย ทันสมัย และเพียงพอ จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้เสริมทักษะให้กับผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จัดกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน สร้างความกระตือรือร้นให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน เพื่อเสริมให้นักเรียนต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้เทคนิคการวัดและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมทั้งทักษะกระบวนการและความรู้ของนักเรียน มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน และนำมาประยุกต์ใช้กับผู้เรียนตามความเหมาะสมของผู้เรียนและตามวัยของผู้เรียน

1.2 แนวทางการสร้างหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัย ปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นควรมีเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ได้แก่ ความสามารถออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ความสามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย กระบวนการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกตการปฏิบัติงาน และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน โดยมีกิจกรรม คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับครู และการนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ประมาณ 3 ครั้งต่อภาคเรียน เพื่อดูว่าสิ่งที่ครูได้รับจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ เมื่อนำสู่การปฏิบัติแล้วสามารถส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดหรือไม่

2. หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัย ปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) โครงสร้างและเนื้อหา 4) กระบวนการ 5) สื่อการเรียนรู้ 6) การประเมินผล โดยกระบวนการมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา (Situation analysis) ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติตามแผน (Act) ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน (Observe) และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน (Reflect) แต่ละขั้นตอนใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เรียกว่า “SCCER-U”

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า หลังการใช้หลักสูตร ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ย 36.50 คะแนน ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 35.97 ความสามารถในการใช้สื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ย 20.59 ความสามารถในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 21.14 และความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีคะแนนเฉลี่ย 18.34 แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูกับเกณฑ์ร้อยละ 75

สมรรถนะ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	ประเด็น การประเมิน	คะแนน เต็ม	เกณฑ์ร้อยละ 75 ของ คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
1. ความสามารถออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	10	40	30	36.50	1.19	29.861*	0.00
2. ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน	10	40	30	35.97	1.29	25.321*	0.00
3. ความสามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้	6	24	18	20.59	0.83	17.100*	0.00
4. ความสามารถในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	6	24	18	21.14	0.68	25.459*	0.00
5. ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้	5	20	15	18.34	0.67	27.344*	0.00
รวม	37	148	111	132.54	3.90	30.294*	0.00

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังการใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28) แสดงผลตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม

รายการ	n = 30		ระดับ ความคิดเห็น
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	
ด้านปัจจัยนำเข้า	4.56	0.27	มากที่สุด
ด้านกระบวนการ	4.60	0.28	มากที่สุด
ด้านผลผลิต	4.53	0.37	มากที่สุด
โดยรวม	4.56	0.22	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60) ด้านปัจจัยนำเข้า (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56) และด้านผลผลิต (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสรุปได้ว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นควรมีเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศใน

ชั้นเรียน การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ได้แก่ ความสามารถออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ความสามารถในการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และมีกิจกรรม คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับครู และการนิเทศติดตามและประเมินผลสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ประมาณ 3 ครั้งต่อภาคเรียน เพื่อดูว่าสิ่งที่ครูได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เมื่อนำสู่การปฏิบัติแล้วสามารถส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดหรือไม่ ดังนั้นหลักสูตรที่พัฒนาต้องเน้นการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ เพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เกิดผลเชิงประจักษ์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญได้ และเนื้อหาของหลักสูตรที่นำมาใช้พัฒนาครูจึงเป็นเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของครู สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะครูของ OECD ที่กล่าวว่า การพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ทำให้ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาและนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนในที่สุด (OECD, 2021) ซึ่งรูปแบบการพัฒนาครูทำได้หลายวิธี อาทิ การอบรมและสัมมนา การแลกเปลี่ยนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม การเป็นพี่เลี้ยงและการชี้แนะ การวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น (สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา, 2564) และจากการสังเคราะห์แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงมีฐานคิดในการพัฒนาสมรรถนะครู คือ การนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพใช้ร่วมกันเพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการพัฒนาครูที่มีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีม มุ่งเน้นการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาการทำงานและการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง โดยร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ภารกิจ และวิสัยทัศน์ ไปสู่การลงมือปฏิบัติงานและกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Mertler, C.A., 2018) และช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เข้มแข็งในสถานศึกษา (Sagor, R., 2010)

2. หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา กระบวนการ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล และกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาครู 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการสร้างหลักสูตรเป็นไปตามแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler และ Taba คือ การนำเอาข้อมูลพื้นฐานในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาออกแบบหลักสูตรตามองค์ประกอบของหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง (Tyler, R.W., 1971); (Taba, H., 1962) และในการสร้างหลักสูตร ผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ คือ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) ทฤษฎีประกอบสร้าง (Constructionism) ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) และแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะ (Competency) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร กล่าวคือ การสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูให้มีความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติ การสร้างการเรียนรู้ที่เป็นทีมเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Piaget, J., 1964) และการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างให้ครูสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือสร้างชิ้นงานและการลงมือปฏิบัติ (Papert, S., 1980) การพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลด้วยวิธีของสุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง การให้ความเคารพในผู้อื่น ผลที่ได้จากการพูดคุย คือ การเกิดการตัดสินใจหรือการตีความใหม่ เห็นมุมมอง ความเชื่อ และการให้เหตุผลที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมมากขึ้นกว่าเดิม (Mezirow, J., 2003) ซึ่งหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยกระทำการผ่านการไตร่ตรอง และการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับสถานการณ์ กิจกรรมหรือภาระงานระหว่างครูกับเพื่อนครู ครูกับผู้บริหารสถานศึกษา และครูกับผู้เชี่ยวชาญ

หรือผู้ชี้แนะ และการนำไปประยุกต์ใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรพัส บพมาศย์ และคณะที่พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในภาพรวมมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เป็นต้นแบบแก่หน่วยงานในการจัดฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้สมรรถนะสอดคล้องตามความต้องการกำลังคนของประเทศ (จิรพัส บพมาศย์ และคณะ, 2566)

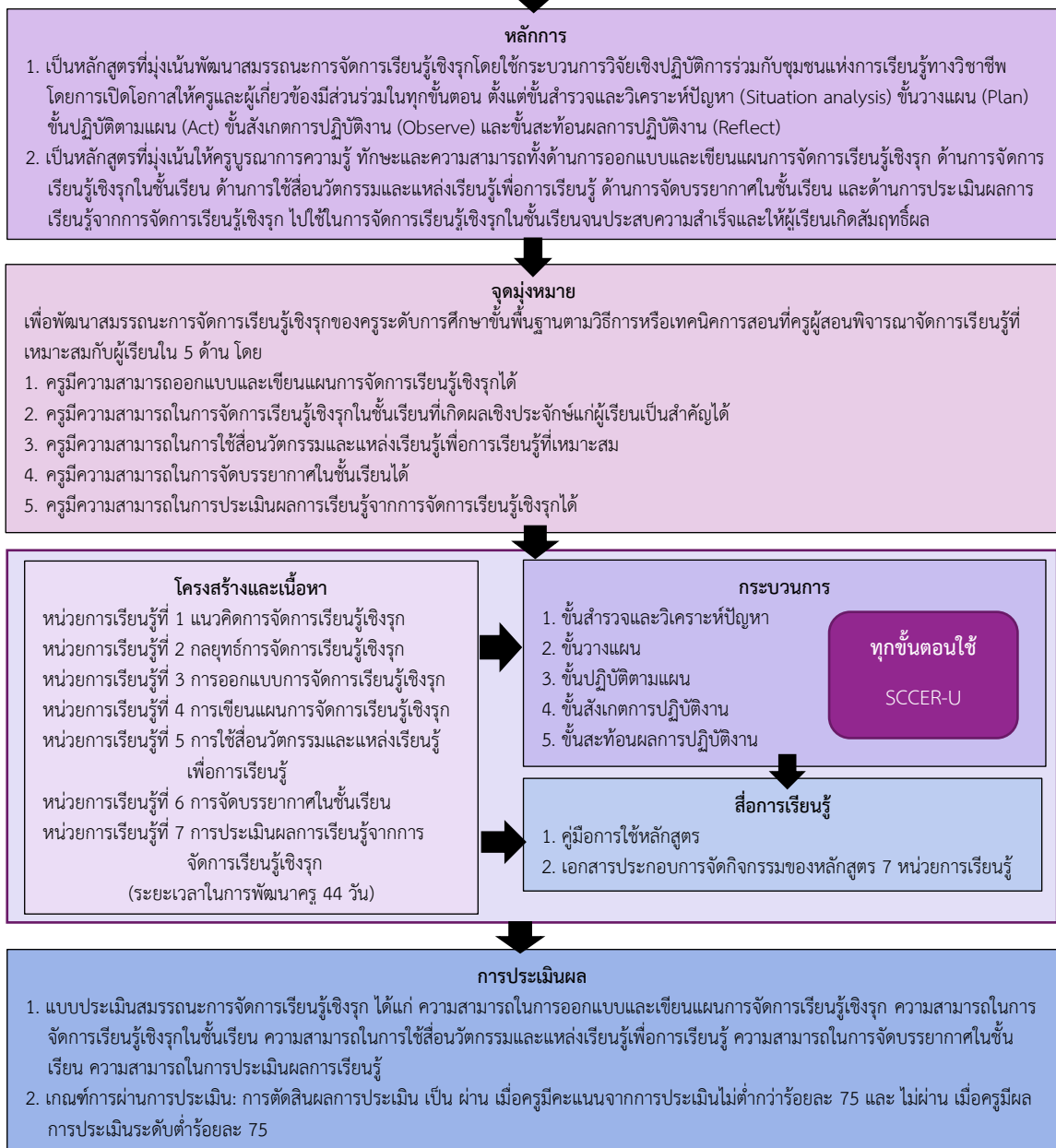
3. หลังการใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน แสดงว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้จริง ทั้งนี้เพราะมีความสอดคล้องกับความต้องการของครูและบริบทการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และก่อนการพัฒนาครู ผู้วิจัยได้ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งมีคู่มือการใช้หลักสูตรที่มีคำอธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญ จุดประสงค์ แผนการใช้หลักสูตร แนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร แนวการจัดกิจกรรมของหลักสูตร ประกอบด้วยเนื้อหา 7 หน่วยการเรียนรู้ และให้ความสำคัญกับกระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกดังกล่าว มีหลักการสำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้ครูได้ตรวจสอบวิเคราะห์ปัญหาด้านวิธีการสอน วางแผน ค้นหาความจริง ดำเนินงานตามแผนต่าง ๆ และสะท้อนผลการปฏิบัติทุกขั้นตอนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นตัวผลักดันให้ครูต้องตระหนักถึงความสำคัญและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการจัดการเรียนการสอนของตนเอง (Kemmis, S., 1988) และกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา เป็นมิติของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจร่วมกันของผู้บริหารสถานศึกษาและครู การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และสร้างข้อตกลงร่วมกัน และการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียนโดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การค้นหาวิธีการหรือแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การลงมือทำและเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน การนิเทศและการสะท้อนผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (DuFour, R. et al., 2008) กระบวนการดังกล่าวเมื่อนำสู่การปฏิบัติ ทำให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้รับการชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญและผู้นิเทศติดตาม สามารถเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนที่เกิดผลเชิงประจักษ์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญได้ และมีชิ้นงานสำคัญ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ และคลิปวิดีโอการสอนที่สามารถเผยแพร่และเป็นแนวปฏิบัติที่ดีแก่ครูคนอื่น ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยธันว์ เบญจเทพรัตน์ ที่ได้พัฒนาหลักสูตร พบว่า ครูมีทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน เกณฑ์การผ่านร้อยละ 70 คะแนน การออกแบบการจัดการเรียนรู้ของครูคิดเป็นร้อยละ 83.33-96.67 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 100 (ปิยธันว์ เบญจเทพรัตน์, 2560)

4. ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า ครูที่เข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตรมีความคิดเห็นด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะว่า ก่อนการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้เพื่อเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านคุณสมบัติของวิทยากร ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน และมีประสบการณ์พัฒนาครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการสอบถามความต้องการของครูที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม มีการจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร และการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกของผู้บริหารสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหลักสูตรและการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกัน ทำให้ครูเข้าใจการเขียนการออกแบบและแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้น และนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้เพื่อพัฒนางานของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามบทบาทการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูตามแนวคิดของ วัชร่า เล่าเรียนดี และคณะ และมนสิข สิทธิสมบูรณ์ ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นการนำไปใช้ในชีวิตจริง เน้นทักษะการคิดขั้นสูง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนคิดจากการเรียนร่วมกัน สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและหลากหลาย ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และสะท้อนผลการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ซึ่งผลการประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อหลักสูตร (วัชร่า เล่าเรียนดี และคณะ, 2560); (มนสิข สิทธิสมบูรณ์, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ของการพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ โดยสรุปมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา กระบวนการ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล และกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาครู 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน สรุปตามแผนภาพดังนี้

หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาพที่ 2 หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีเนื้อหาที่เป็นความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง ได้แก่ กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ผลการสร้างหลักสูตรมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหา กระบวนการ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล และกระบวนการจัดกิจกรรมพัฒนาครู 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นสังเกตการปฏิบัติงาน และขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติงาน 3) หลังการใช้หลักสูตร ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ คือ 1) หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้ สามารถนำไปพัฒนาครูในระดับการอาชีวศึกษา ระดับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และครูในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ควรจัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อการเสริมสมรรถนะให้เกิดความรู้และความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากยิ่งขึ้น 3) ลักษณะการจัดกิจกรรมของหลักสูตร ควรกระทำในลักษณะเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เน้นการฝึกปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการวิพากษ์การออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนโดยใช้คลิปวิดีโอการสอน การออกแบบเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสิ่งที่วัด การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูมีพัฒนาการและมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น 4) ในการนำหลักสูตรไปใช้ ควรใช้ตามคู่มือของหลักสูตรโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 5) ควรมีการเสริมแรงบวกเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหลักสูตร สร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้ความสมัครใจ ชี้แนะให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด โดยการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกของผู้บริหารสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรพัฒนาหลักสูตรโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านอื่น เช่น การเสริมสร้างทักษะการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเสริมสร้างสมรรถนะการทำวิจัยในชั้นเรียน การเสริมสร้างทักษะการใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- จิรพัส บัทมาตย์ และคณะ. (2566). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะตามมาตรฐานอาชีพแบบไตรภาคี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(3), 1044-1055.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2561). การวิจัยปฏิบัติการทางการเรียนการสอน. ขอนแก่น: คลังนา.
- ปิยธน์ เบญจเทพศรี. (2560). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานสำหรับครูคอมพิวเตอร์ เพื่อส่งเสริมการรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักเรียนระดับประถมศึกษา. ใน คุษณินพนธ์การศึกษาคุษณิบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

- พศิน แดงจวง. (2554). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ดวงกลม.
- มนสิข สิริธิตสมบุญ. (2565). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- มารุต พัฒนา. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัชร เล่าเรียนดี และคณะ. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้ง กรุป.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2563 (IMD 2020). กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- _____. (2564). รายงานการศึกษาการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจากผลการทดสอบ O-NET และ PISA. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา. (2564). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษาแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- DuFour, R. et al. (2008). Revisiting Professional Learning Communities at work. Bloomington, IN: Solution Tree Press.
- Kemmis, S. (1988). Action Research. In Keeves, J.P. (ed). Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook. Oxford: Pergamon Press.
- Mertler, C. A. (2018). Action Research Communities: Professional Learning, Empowerment Through Collaborative Action Research. London: Routledge.
- Mezirow, J. (2003). Transformative Learning as Discourse. Journal of Transformative Education, 1(1), 58-63.
- OECD. (2021). Teacher professional development. Retrieved January 12, 2024, from <https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!node=41732&filter=all>
- Papert, S. (1980). Mind Storms, Children, Computers and Powerful Ideas. New York: Basic Books.
- Piaget, J. (1964). The Early Growth of Logic in the Child. London: Routledge and Kegan Paul.
- Sagor, R. (2010). Collaborative Action Research for Professional Learning Communities. Bloomington, IN: Solution Tree.
- Taba, H. (1962). Curriculum Development: Theory and Practice. New York: Horcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (1971). Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago: The University of Chicago press.